
درآمد راتلج بر مطالعات تئاتر و اجرا

مؤلف: اریکا فیشور - لیخته

مترجمان:

شیرین بزرگمهر (عضو هیأت علمی دانشگاه هنر)

سحر مشگین قلم (کارشناس ارشد ادبیات نمایشی)

سرشناسه: فیشر-لیشته، اریکا، ۱۹۴۳ - م.

Fischer-Lichte, Erika

عنوان و نام پدیدآور: درآمد راتلج بر مطالعات تئاتر و اجرا/ اریکا فیشر - لیشته؛ مترجمان: شیرین بزرگمهر، سحر مشکین قلم
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه هنر، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۲۳۰ ص؛ مصور.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۱۳-۱۷-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: عنوان اصلی: Theaterwissenschaft: Eine Einführung in die Grundlagen des Fachs.

یادداشت: اصل کتاب به زبان آلمانی است و کتاب حاضر از متن انگلیسی با عنوان

"The Routledge introduction to theatre and performance studies" به فارسی برگردانده شده است.

یادداشت: نمایه.

موضوع: نمایش

موضوع: Theatre

موضوع: نمایش -- تحقیق

موضوع: Theatre -- Research

موضوع: هنرهای نمایشی

موضوع: Performing arts

موضوع: هنرهای نمایشی -- تحقیق

موضوع: Performing arts -- Research

شناسه افزوده: بزرگمهر، شیرین، ۱۳۲۶ -، مترجم

شناسه افزوده: دانشگاه هنر

شناسه افزوده: مشکین قلم، سحر، ۱۳۶۸ -، مترجم

رده بندی دیویی: ۷۹۲

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶/۴۹۵۴/۳۷ PN۲۰۳۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۷۳۲۸۳

کلیه حقوق این اثر برای دانشگاه هنر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان سرهنگ سخایی، بین تقاطع سی تیر و فردوسی، شماره ۵۸،

دانشگاه هنر، تلفن: ۶۶۷۲۵۶۸۲

artpub@art.ac.ir

درآمد راتلج بر مطالعات تئاتر و اجرا

مترجمان: شیرین بزرگمهر، سحر مشکین قلم

ویراستار ادبی: ولی اله کاووسی

انتخاب عکس روی جلد: شیرین بزرگمهر

ناشر: دانشگاه هنر

چاپ و صحافی: چاپ و نشر مهدیه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

قیمت: ۲۳۰۰۰ تومان

شمارگان: ۱۰۰۰

دانشگاه هنر نهادی مرجع در آموزش دانشگاهی ایران است. تامین منابع آموزشی، مرجع و پایه از وظایف مهم این دانشگاه تلقی می‌شود. در این راستا تاکنون بیش از صد عنوان کتاب به نشر رسیده است. آنچه در نشر کتاب برای دانشگاه هنر اهمیت دارد بسط فضای نقد و نظر است. کتاب‌هایی که دیدگاه نو و تالیفی تازه داشته باشند از سوی دانشگاه مورد استقبال قرار می‌گیرد. کتاب‌هایی که نه فقط به عنوان منبع آموزشی دانشجویان بلکه به عنوان رساله‌ای در دانش و شناخت هنر مورد بحث و نقد در درون و بیرون دانشگاه قرار گیرد.

تاکید انتشارات دانشگاه هنر تنها بر تازه‌ترین کتاب‌ها نیست، اگرچه اغلب کتاب‌ها به روز می‌شوند و با ویراست تازه به نشر می‌رسند، اما مهم‌تر از آن تاکید بر بنیادی‌ترین کتاب‌ها است؛ این راهی برای جستجو و دستیابی به نظریه‌های درون‌زا و بنیادین در هنر ایران است. علاوه بر این دانشگاه هنر از کتاب‌های کاربردی که هنر را به زندگی روزمره پیوند می‌دهند و کاربردی‌ترین هنر را برای بهبود فضای زندگی به کار می‌بندند استقبال می‌کند و از پژوهشگران برای همکاری در نشر آثار بنیادی و کاربردی دعوت می‌نماید.

کتاب حاضر نیز که توسط استاد ارجمند خانم دکتر شیرین بزرگمهر و همکار ایشان سحر مشکین قلم ترجمه شده است با اهداف و برنامه‌های نشر در دانشگاه همسویی دارد. این کتاب رویداد تئاتری را به عنوان زمینه مشترک بین بازیگران و تماشاگران به بحث می‌گذارد و زمینه‌ها، نظریه‌ها و روش‌ها در مطالعات تئاتر را مورد مطالعه قرار می‌دهد. امیدواریم کتاب مورد استفاده و مراجعه اهل فن و هنر قرار گیرد.

سودابه صالحی

معاون پژوهش و فناوری دانشگاه

درآمدی بر مطالعات تناتر و اجرا

درآمد اریکا فیشر - لیخته به رشته مطالعات تناتر و اجرا راهنمای قابل استناد و فراگیری برای مطالعه تمامی اشکال تناتر است. ساختار سه‌بخشی آن، شامل ساده‌ترین و بنیادی‌ترین مسائل مربوط به اجرا و نیز مسائل پیچیده و درهم‌تنیده مورد نیاز برای مطالعه پیشرفته‌تر است:

بخش اول؛ مفاهیم اصلی برای پژوهش تناتر و اجرا که شامل زبان و ایده‌های کلیدی کارآمد برای اندیشیدن و گفت‌وگو دربارهٔ تناتر است؛ همچون مفاهیم اجرا، ایجاد معنا، و رویداد تناتری به‌عنوان تجربه‌ای مشترک بین بازیگران و تماشاگران. همچنین این مفاهیم را با دنبال کردن تاریخ مطالعات تناتری و اجرا به‌عنوان رشته‌ای دانشگاهی در نظر می‌گیرد.

بخش دوم؛ زمینه‌ها، نظریه‌ها، و روش‌ها؛ بر چگونگی تحلیل یک اجرا و چگونگی انجام پژوهش تاریخ‌نگارانه تناتری نظر دارد. این قسمت به «انجام» مطالعات تناتر و اجرا، مانند ایجاد و فهم رویکردهای روش‌شناسانه مختلف، استفاده مؤثر از منابع، و شکل دادن ساختارهای نظری توجه دارد.

بخش سوم؛ پس راندن محدودیت‌ها؛ درس‌های بخش اول و دوم را بسط می‌دهد تا با تناتر و اجرا در بستری جهانی تعامل داشته باشند. بخش سوم مفهوم «درهم‌تنیدگی فرهنگ‌های اجرا» را معرفی می‌کند، ارتباط تناتر با هنرهای دیگر را بررسی می‌کند، و عناصر قابل تغییر زیبایی‌شناسی اجرا را مطرح می‌سازد. مطالعات موردی در کتاب حاضر بنیان بحث نظری در تمرین تناتری را شکل می‌دهند. گزارش‌هایی متمرکز از نمایش‌ها، اجراگران، و اجراها، توسعه مطالعات تناتر و اجرا به‌عنوان رشته‌ای آکادمیک و خود تناتر را به عنوان شکلی از هنر ترسیم می‌کنند. این کتاب جامع‌ترین و کامل‌ترین درآمد برای چنین موضوعی است که به‌دست یکی از بهترین پژوهشگران این رشته نوشته شده است.

اریکا فیشر - لیخته استاد مطالعات تناتری در دانشگاه فرای^۱ برلین و دارای کرسی استادی در انستیتو مطالعات پیشرفته دربارهٔ «درهم‌تنیدگی فرهنگ‌های اجرا» است که در سال ۲۰۰۸ تأسیس شد. احیای

دیونیسوس: اجراهای اورپید، باکای در دنیایی در حال جهانی شدن^۱ (۲۰۱۴)، ایسن جهانی: اجرای مدرنیته چنگانه^۲ (۲۰۱۰)، قدرت قابل تغییر اجرا: زیبایی‌شناسی جدید^۳ (۲۰۰۸، آلمان ۲۰۰۴)، و تئاتر، قربانی، آیین: پیگردی فرم‌های تئاتر سیاسی^۴ (۲۰۰۵) شماری از کتاب‌های او هستند.

مینو ارجمند، مترجم و ویراستار متن از آلمانی به انگلیسی، استادیار رشته زبان انگلیسی در دانشگاه بوستون است. پژوهش او بر ارتباط تئاتر و محاکمات سیاسی در آلمان و ایالات متحده بعد از دوران جنگ متمرکز شده است. رامونا ماس^۵، ویراستار متن انگلیسی، مدرس مطالعات تئاتری در دانشگاه فرایبرلین و مسئول پیشین انستیتو مطالعات پیشرفته درباره «درهم‌تنیدگی فرهنگ‌های اجرا» است. تمرکز او بر مطالعات بین‌رشته‌ای تئاتر و فلسفه قابل توجه است.

-
1. Dionysus Resurrected: Performances of Euripides, The Bacchae in a Globalizing World
 2. Global Ibsen: Performing Multiple Modernities
 3. The Transformative Power of Performance: A New Aesthetics
 4. Theatre, Sacrifice, Ritual: Exploring Forms of Political Theatre
 5. Ramona Mosse

فهرست مطالب

پیشگفتار نویسنده	۴
پیشگفتار ویراستار	۶
پیش درآمد: آیا همه چیز تئاتر است؟	۹

بخش اول

مفاهیم اصلی پژوهش تئاتر و اجرا	۱۳
۱. مفهوم تئاتر	۱۵
۲. تاریخچه این رشته	۲۰
۳. مفهوم اجرا	۲۷

بخش دوم

روش شناسی ها	۶۱
۴. تحلیل اجرا	۶۴
۵. تاریخ نگاری تئاتر	۸۹
۶. نظریه بنیاد کردن تئاتر و اجرا	۱۱۹

بخش سوم

عقب راندن مرزها	۱۳۱
۷. در هم تنیدن فرهنگ های اجرا	۱۳۲
۸. اجرا کردن هنرها	۱۶۴
۹. اجراهای فرهنگی	۱۹۱

سخن پایانی: همه چیز تئاتر نیست	۲۱۱
کتاب شناسی	۲۱۶
فهرست اسامی و گروه های اجرا	۲۲۸
فهرست موضوع	۲۳۱
فهرست آثار	۲۳۵

فهرست عکس‌ها

- ۴-۱. گلاسستر در قفس با ریگان ۷۸
- ۴-۲. لیرو کوردلیا در لحظه مرگ لیرو ۸۰
- ۵-۱. گریه و مالیخولیا (لنگ، ۱۷۲۷) ۱۰۳
- ۵-۲. دیوید گریک در نقش لیرو شاه ۱۰۹
- ۵-۳. دیوید گریک در نقش هملت ۱۱۱

فهرست جدول‌ها

۷۳	۴-۱. رمزگان تئاتری به عنوان یک نظام
۹۸	۵-۱. مصنوعات تئاتری و سنت تئاتری

این کتاب درآمدی بر مطالعات تئاتر و اجرا است و نشان می‌دهد که مطالعات تئاتر و اجرا دو رشته جداگانه مطالعاتی نبوده، بلکه همزیستی تنگاتنگی با یکدیگر دارند. این رشته‌ها در تقابل با یکدیگر نبوده، بلکه بر اساس یکدیگر ساخته شده‌اند و کامل‌کننده یکدیگرند. در آلمان مطالعات تئاتر از آغاز به‌عنوان مطالعات اجرا مطرح و نظریه‌پردازی شده است. در این کتاب هر دوی آن‌ها به‌عنوان رشته‌های آکادمیک استوار بر پژوهش در نظر بوده‌اند و آموزش عملی بازیگر/کارگردان/طراح صحنه مورد توجه نبوده است. این درآمد در پی ارائه مجموعه‌ای از «فرمول‌ها» نیست که باید برای تحلیل کارآمد یک اجرا، پژوهش موردی مطالعه تاریخی، یا نگارش مقاله‌ای در مورد نظریه به کار گرفته شوند، بلکه در پی آن است که به دانشجویان ابزارهای اساسی ورود به نظم – از منظر فردی آن‌ها – و توسعه و تیز کردن پرسش‌های پژوهشی مورد توجه آن‌ها را ارائه دهد. هر یک از سه بخش کتاب به دانشجویان انگیزه‌ای متفاوت می‌دهد تا وارد رشته شوند و به آن‌ها می‌آموزد تا موقعیت خود را در مطالعات تئاتر و اجرا تبیین کنند.

اولین قسمت کتاب مفاهیم کلیدی تئاتر و اجرا را واکاوی کرده و تاریخچه اجمالی آن‌ها را ارائه می‌دهد. همچنین در پی آن است که چگونه مفهوم تئاتر در زبان‌های متفاوت، متن‌های فرهنگی، و لحظات تاریخی تغییر کرده است. از این رو نیاز داریم با این پرسش شروع کنیم که تئاتر برای ما به چه معناست؟ زمانی که راجع به تئاتر صحبت می‌کنیم، به چه نوع رویدادهایی اشاره می‌کنیم؟ پاسخ به این پرسش به ناچار منجر به مفهوم بنیادی دومی برای رشته – اجرا می‌شود. همچون مفهوم تئاتر، مفهوم اجرا نیز معناها و دلالت‌های ضمنی متعددی دارد. با تعریف اجرا به‌عنوان عملی شکل گرفته در لحظه مواجهه و تعامل میان بازیگران و تماشاگران، اساس نظری کتاب را نیز شکل می‌دهیم. همین‌طور، در قسمت اول کتاب چگونگی ایجاد مطالعات تئاتر به‌عنوان رشته‌ای آکادمیک در ایالات متحده و آلمان در طول قرن بیستم بررسی می‌شود. این بخش توجهی ویژه به «چرخش اجرایی»^۱ در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم در هر دو فرهنگ داشته و ایجاد مطالعات اجرا را

به‌عنوان یک رشته در ایالات متحده در طول دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ دنبال می‌کند. بحث‌های موجود در قسمت اول بر این مسئله تأکید دارند که نه مفاهیم و نه رشته‌ها، هیچ‌کدام نمی‌توانند قطعی تلقی شوند، بلکه باید در زمینه‌های تاریخی متغیر در نظر گرفته شده و همواره بازنگری شوند.

در قسمت دوم کتاب سه رشته مهم مطالعات تئاتر و اجرا: تحلیل اجرا، تاریخ‌نگاری تئاتر، و رویکردها به نظریه معرفی شده‌اند که روش‌شناسی‌های مربوط به هر یک از این سه رشته از طریق مثال‌هایی از پروژه‌های پژوهشی مختلف، که دانشجویان ممکن است علاقه‌مند به انجام آن‌ها باشند، توضیح داده می‌شوند. در نهایت، انتخاب روش و رویکرد نظری بر اساس پرسش‌های ویژه‌ای خواهد بود که علاقه‌دانشجو را جلب می‌کند. نظریه‌ای جهانی یا روش کاربردی جهانی که مناسب هر پرسش باشد، وجود ندارد. وقوف به این مسئله توانایی‌بخش است، به این معنا که دانشجویان و ملاحظات و علایق و تمایلات روشنفکری آنان را موضوع اصلی قرار می‌دهد.

قسمت سوم کتاب به امکانات تبادل میان‌رشته‌ای بین پژوهشگران مطالعات تئاتر و اجرا و سایر رشته‌ها روی می‌آورد. اگرچه مطالعات تئاتر و اجرا به شکل اساسی با مطالعه اجراها عجین است، اما دپارتمان آکادمیک واحدی وجود ندارد که تمامی مهارت‌های ضروری برای مطالعه تمامی ژانرها و انواع اجرا را آموزش دهد. برای تحلیل مسابقه‌های ورزشی، مراسم مذهبی و آیینی، گردهم‌آیی‌ها و تظاهرات سیاسی، تشریفات درباری و غیره، می‌توانیم روش‌های تحلیل اجرا را به کار بندیم. برای فهم درست این اجراها در حوزه‌های خود، به تخصص ویژه پژوهشگران مذهب، سیاست، قانون، جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی و غیره نیز نیاز داریم. برای پژوهشگران، فراگیر بودن اجرا همکاری‌های میان‌رشته‌ای را بین زمینه‌ها و رشته‌ها ایجاد می‌کند. برای دانشجویان، طبیعت سرگشوده پژوهش تئاتر و اجرا هم یک چالش و هم یک امکان است که دانشجویان را ترغیب می‌کند تا از مهارت‌های خود در تحلیل اجرا، تاریخ تئاتر، و کار نظری استفاده کنند تا ژانرهای اجراهای دیگر را که بیرون از حوزه هنر تئاتر و اجرا هستند، تفسیر کنند. البته در عین حال نشان می‌دهد که ما باید از محدودیت‌های رویکردهای خود و این‌که پروژه‌های پژوهشی مشخص نیازمند همکاری بین‌رشته‌ای هستند آگاه باشیم.

اگر این درآمد برای مطالعات تئاتر و اجرا بتواند به دانشجویان کمک کند تا علایق و پرسش‌های پژوهشی خود را مطرح کنند و راه خود را به رشته بیابند، به هدف خود دست یافته‌است.

برلین، آوریل ۲۰۱۳
اریکا فیشر - لیخته

پیشگفتار ویراستار

این کتاب با Theaterwissenschaft آغاز شده است که ترجمه لغوی آن درآمدی بر بنیادهای رشته^۱ است. عنوان کنونی (درآمد راتلج بر مطالعات تئاتر و اجرا) تغییرات اساسی مورد نیاز در برگردان اثر از متنی آلمانی به انگلیسی - آمریکایی را منعکس می‌کند. Theaterwissenschaft [آلمانی] مطالعات تئاتر و اجرا را به عنوان رشته‌ای واحد می‌پندارد. بنیادهای رشته Theaterwissenschaft رویدادهای اجرا را در مقابل متون دراماتیک در مرکز موضوع مطالعه قرار می‌دهد. چنین تمرکزی بر رویدادهای اجرا درکی از تئاتر در Theaterwissenschaft را به عنوان اصطلاحی جامع برای تمام هنرهای اجرا و همین‌طور برخی اجراهای فرهنگی می‌رساند. عنوان جدید برای این ویراست انگلیسی چیزی است که امیدواریم تنش سازنده‌ای را بین مفاهیم متفاوت رشته در زمینه‌های ملی به منصفه ظهور برساند. ویراست ما همچنین به سبب طرح نمونه‌های اضافی از اجراهای تئاتر انگلیسی - آمریکایی و آوردن این نمونه‌ها در ارتباط با آثار هنرمندان اروپایی و آلمانی بسیار گسترده‌تر از نوع اصلی است.

تاریخچه‌ای از Theaterwissenschaft از یک سو و مطالعات تئاتر و اجرا از سوی دیگر موضوع فصل دوم این کتاب است. همچنین تفاوت زبان‌شناختی بنیادین در شیوه‌هایی که صحبت می‌کنیم، می‌نویسیم، و اجرا را در آلمانی و انگلیسی می‌فهمیم، وجود دارد. در تقابل با کلمه اجرا کردن^۲، اجرای آلمانی اصطلاحی باریک‌بینانه‌تر است که به خصوص به نظام تئاتری زنده‌ای اشاره دارد و از انجام دادن^۳، که انجام کاری ویژه را توصیف می‌کند، متفاوت است. اجرا کردن هر دو این‌ها را شامل می‌شود و به آن‌ها اجازه می‌دهد تا جنبه‌هایی از مفهومی واحد شوند. به صورت ابتدایی، به نظر می‌رسد نمایش^۴ نسبت به اجرا از تنوع کمتری برخوردار باشد (و به این دلیل اجرا وارد لغت‌های آلمانی شده است). البته قدرت مفهوم کارایی در این قرارداد پس‌زمینه موجود

1. Eine Einführung in die Grundlagen des Fachs

2. Perform

3. Aufführen

4. Aufführen

5. Aufführung

است که مواجهه اجراکننده‌ها و تماشاگران کنشی اساساً تغییرپذیر است. درحالی که پژوهشگری انگلیسی - آمریکایی اغلب بر ایده‌های اجرا و اجراییت به‌عنوان انجام دادن تمرکز می‌کند، پژوهشگر تئاتر آلمانی تأکیدی ویژه بر نقش تماشاگر و تجربه سوپژکتیو اجرا به‌عنوان ماده‌ای برای کار پژوهشی دارد.

مکانیسم‌ها و ساختارهای اجرای زنده یا کارایی، بطن رشته مطالعات تئاتر و اجرا را - آن‌گونه که اریکا فیشر - لیخته در اینجا قاب‌بندی می‌کند - شکل می‌دهند. اعتقاد داریم که در جلب توجه به رابطه بین اجراکننده‌ها و تماشاگران به‌عنوان رشته مرکزی مورد نیاز، این کتاب رویکردهای تازه‌ای برای خواننده‌های انگلیسی - آمریکایی ارائه خواهد کرد. بسیار امیدواریم که تأکید این کتاب بر قدرت عمل تماشاگران در شکل دادن اجرا، با تأکید بر ارزش تجربه شخصی آن‌ها از اجرا و موقعیت مرکزی آن در تحلیل تئاتر و اجرا، الهام‌بخش دانشجویان باشد.

مینو ارجمند و رامونا ماس

بوستون و برلین، ژانویه ۲۰۱۴